

12. Михальчук О. І. Словники імен: лексикографічні та соціолінгвістичні аспекти (на матеріалі українських, польських, російських джерел кінця ХХ – поч. ХХІ ст.) / О. І. Михальчук // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. – 2010. – Вип. Спец. вип. – С. 69–75.

13. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. – К.: Наукова думка, 2015. – 288 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Ахмедова – докторант кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: граматика, морфологічна парадигматика сучасної української мови, ономастика.

УДК 81'28

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ НАЙМЕНУВАННЯ ОСОБИ ГОВІРКИ СЕЛА ХАЩУВАТЕ

Ганна ВОЛЧАНСЬКА, Іванна МЕЛЬНИК (Кропивницький, Україна)

*В статті подано лексико-семантичний аналіз діалектизмів села Хащувате Кіровоградської області, котрий протягом тривалого часу був політико-адміністративним центром регіону. Географічно населений пункт належить до волинсько-подільської групи говорів; у його структурі чітко проступає загальноукраїнська мовна основа, помітний вплив польської мови. Матеріал дослідження було зібрано польовим методом у корінних мешканців села різного віку. Найбільш виразні риси цього говору можна простежити на фонетичному рівні. Певною мірою фонетичне обличчя подільського говору творить інтенсивність вияву окремих фонетичних ознак, зокрема в подільському говорі високою є частотність використання протетичного приголосного *z*. На лексичному рівні одне і те ж значення в говірці може реалізуватися кількома паралельними утвореннями. Отримані дані вказують на те, що лексика на позначення людини та її рис належить до найбільш уживаних діалектизмів. Лексеми цього типу, що мають негативну модальність схильні до утворення великих синонімічних ряди, компоненти яких можна розрізнити за емоційно-оцінним компонентом. Слова-найменування позитивних характеристик людини є менш синонімічно розгалуженими.*

***Ключові слова:** південно-західне наріччя, говірка, діалектний матеріал, емоційно-оцінні найменування, модальність.*

***Hanna Volchanska, Ivanna Melnyk. Emotional-evaluative names of people within village Khashchuvate dialect.** The paper presents lexical-semantic analysis of the village Khashchuvate dialectisms (Kirovohrad region), which for a period of time had been a political-administrative district center. The goal of the research is to survey and summarize the features of lexemes naming people and character. The research material has been collected within Khashchuvate village. The gained data and other sources makes it possible to characterize historical and geographical peculiarities of Khashchuvate village development; summarize typical features of the East Podil dialect; classify the collected dialect words; conduct lexical-semantic analysis of the words naming people and their features.*

*Khashchuvate settlement belongs to the Volyn-Podil group of Ukrainian dialects; literary Ukrainian lingual basis is vividly seen within its structure. The research material was collected among indigenes of different ages with the help of the field method. The most precise features of this dialect can be traced at a phonological level. To some extent, phonetic nature of the Podil dialect makes up intensity of manifestation of a number of phonetic features. Thus, high frequency of using protothetic consonant *z* is typical for the Podil dialect. The obtained data claim that lexis naming a person and her features belong to the most common dialect words. The same meaning within the dialect can be realized by several parallel forms. Lexis of this type, possessing negative modality, tend to create numerous synonymic rows. The components of these rows can be differentiated stylistically and semantically, due to differences in emotional-evaluative shades in meaning. The words naming positive characteristics of an individual are less synonymously branched. In total, the research states that dialect speakers tend to create much more negatively colored lexis to name a person, than those possessing positive coloring.*

***Key words:** south-western dialect, accent, dialect material, emotional-evaluative names, modality.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна україністика не може розвиватися без всебічного опису та аналізу діалектного мовлення. Українське регіональне мовлення засвідчує давні проукраїнські корені, «своєрідну мовну картину світу» українців. Сьогодні українська діалектологія як наука про наріччя перебуває у стані відродження, адже були, на жаль, і такі часи в розвитку українського мовознавства ХХ століття, коли дослідження говіркового мовлення вважалося неперспективним.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Особливості діалектів української мови досліджували С.П.Бевзенко [1], Ф.Т.Жилко [4], Й.О.Дзензелівський, І.Г.Матвіяс [6] тощо.

Подільські говори були предметом розгляду П.Ю.Гриценка [2], говірки Кіровоградщини проаналізовано в працях Т.В.Громко [3], Н.О.Задорожної [5].

Саме в місцевих діалектах зберігаються такі мовні явища, які давно вже втрачені літературною мовою або не зовсім виразно відбилися в тих писемних пам'ятках, що дійшли до нас.

Мета і завдання статті. Мета роботи – описати й систематизувати семантичні особливості лексем на позначення назв людей та їхніх рис говірки села Хашувате на тлі діалектної системи української мови загалом і південно-західних говорів зокрема.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) схарактеризувати історико-географічні особливості розвитку села Хашувате та найбільш виразні риси східноподільської говірки, 2) систематизувати зібраний шляхом опитування мешканців діалектний матеріал, 3) здійснити лексико-семантичний аналіз лексем на позначення назв людей та їхніх рис в досліджуваній говірці.

Безпосереднім матеріалом дослідження слугували сучасні тексти, зібрані польовим методом у селі Хашувате. Інформаторами стали корінні мешканці села.

Актуальність роботи зумовлена потребою ґрунтовного аналізу говіркової системи подільських говірок, необхідністю подальшого вивчення південно-західного наріччя через дослідження говірок окремих населених пунктів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Село **Хашувате**, центр сільської ради, відоме з 1362 року. Тоді поселення входило до складу Великого Князівства Литовського. Як стверджує Ю. Сіцінський у книзі «Труди Подольського історико-статистического комітета», назва походить від слова *хаци*. Це слов'янське слово означає площу, що залишилась після вирубаного лісу [цит. за 8, с. 43].

У XVII столітті село належало графу Потоцькому, який у 1754 році виділив землю для церковних потреб. У роки польського панування село було центром ключа (адміністративна одиниця), до складу якого входило 36 населених пунктів. Починаючи з кінця XVIII і до першої половини XIX століття, цей населений пункт мав статус єврейського містечка. У 70-х роках XIX століття Хашувате стало волосним центром. З 1923 по 1932 рік Хашувате було центром району.

Село Хашувате за своїм географічним розташуванням знаходиться в ареалі подільських говірок. Подільський говір належить до волинсько-подільської групи говорів південно-західного наріччя української мови. У структурі цих говірок насамперед чітко проступає загальноукраїнська мовна основа – спільні з багатьма українськими говорами мовні ознаки; разом з тим подільському говору властиві регіональні риси, які об'єднують його, з одного боку, з південно-західними, а з іншого боку, з південно-східними говорами.

Найбільш виразні ознаки подільського говору можна простежити на фонетичному рівні. Певною мірою фонетичне обличчя подільського говору творить інтенсивність вияву окремих фонетичних ознак, зокрема в подільському говорі високою є частотність використання протетичного приголосного г: обідати - го|бідати, іржати - гир|жати, орати - го|рати.

Характерною рисою досліджуваної говірки є зникнення кореляції твердості/м'якості приголосних [p] – [p']: буря – |бура, запряжи – запра|жи, порядок – по|радок. Спостерігається й заміна словосполучки [хв] та звука [х] на [ф]: хвіст – |ф'іст, хутір – |фут'ір, хвалитися – фа|литис'а. Африката [дз] заступається фрикативним свистячим [з]: дзеркало - |зеркало, дзвоник - |звоник, кукурудза - куку|руза. Типовою для досліджуваної говірки діалектною особливістю є вимова твердого звука [т] у дієслівних закінченнях третьої особи однини і множини теперішнього часу та другої особи множини наказового способу: го|ворит, |носить, |ходить.

Емоційно-оцінні найменування особи в говорах подільського наріччя досі не були предметом спеціального монографічного вивчення, відносно обмежено такий фактаж представлено в лексикографічних працях. Очевидно, пояснюється це складністю фіксації емоційно-експресивних найменувань: у відповідь на питання спеціальних програм інформатори рідко можуть відтворити все синонімічне багатство цієї тематичної групи лексики. Найбільш оптимальний спосіб засвідчення таких назв – тривале спостереження над

спонтанним зв'язним мовленням носіїв говірки. Зафіксований у такий спосіб фактаж дозволяє проникнути в духовно-ментальну сферу етносу, відкрити феномен національно-мовної картини світу.

Лексика на позначення людини та її рис належить до найбільш уживаної. На досліджуваній території на позначення 'того, що має струнку, гарну, пропорційно складену фігуру' вживається номен |**статний**. Для репрезентації семи 'людина, яка має велику фізичну силу' функціонує лексема |**моцний**. Статура, фігура, будова, склад тіла людини репрезентується назвою о|**санка**. На позначення гладкої людини, яка має повне тіло, функціонує слово до|**р'ідний**. Для реалізації значення 'непомірно повний чоловік' зареєстровано номінативну одиницю те^л|**л'бухач** та сполуку слів |**танк на р'ізиновому ходу**. На позначення гладкого чоловіка, який має повне тіло вживається лексема ге|**ватий** та словосполучення **жирний, як брац'ка могила**. Лексема роз|**пасс'а** вживається для називання людини, яка набрала надмірну вагу. Найменування |**товба** використовується для позначення семи 'непомірно повна жінка'. На позначення повнолицької людини функціонує кілька номінативних одиниць: буц|**матий** [7, I, с. 152], мор|**датий**, |**морда по |циркул'у**.

На позначення худой людини, яка має сухорляве тонке тіло, вживаються лексеми сухо|**пар** та сухо|**ребрий**, ко|**шчей без|смертний**. Для називання дуже худой жінки мовці досліджуваної говірки вживають кілька варіантів: |**дримба** (експресивне утворення від болгарського друнда [7, I, с.70]), |**тр'іска**, худ|**душча**. Сему 'людина, яка стала худю, худішою' у досліджуваній говірці репрезентовано назвою змар|**н'ілий**. У значенні 'людина, що втратила силу, виснажилась' вживається слово о|**хл'алий** та сполучення слів **ще |дух телі|пайці'а**.

У говірці функціонує номінативна одиниця кур|**дупе"л'**, **недоросток**, **карлик** для назви низькорослої людини. На позначення високого худого чоловіка вживається найменування |**дилда**. Названа лексема вживається і для називання високої худой жінки. Але, крім неї, у свідомості мовців закріпилися ще назви |**дримба** і ги|**л'ака**. Сема 'високоросла жінка' репрезентується кількома номенами: гу|**рул'а**, ко|**н'ака**. Для позначення високої на зріст, згорбленої людини вживається лексема гандра|**батий**. Слово о|**цупкуватий** та словосполучення **як ко|вал'с'кий м'ішок** використовується для позначення семи 'присадкуватий, невисокий на зріст, але міцний, кремезний'. Для позначення чоловіка кремезної, міцної будови тіла функціонує номінативна одиниця де^л|**белий**. У говірці вживається найменування о|**полисті** для називання огрядного з міцною поставою чоловіка [7, X, с. 721]. Сема 'невисокий, але товстий, незграбний на вигляд' реалізується лексемою |**крул'**. На позначення зневажливої назви для здоровила, людини високого зросту і міцної будови вживається номен ве^л|**р|зило**.

Сему 'людина, яка має опуклі, випнуті з орбіт очі' реалізують назви бан|**катий**, бул|**катий**, балу|**хатий**. Значення 'короткозора людина' репрезентується словом **близо|рукний**, **коротко|зорий**.

Сему 'губатий чоловік' реалізує найменування гем|**батий**. Назва походить з польського gęba «губа» [7, I, с. 492]. У значенні 'людина, яка має великі зуби', використовуються лексеми зу|**батий**, клан|**цатий**. Номен ву|**хатий** використовується для позначення семи 'людина з довгими або відстовбурченими вухами'.

На досліджуваній території на позначення семи 'людина з лисиною або без волосся' зафіксовано назву голо|**мозий** [7, II, с. 114]. Назва людини, яка має кучері, реалізується словом куче^л|**равий** (походить з праслов'янського киґегь [7, III, с. 167]). На позначення семи 'чоловік з розтріпанім, нерозчесаним волоссям' вживається номінативна одиниця куд|**латий**.

Довгонога людина репрезентується найменуванням ци^л|**бата**. На позначення ходи кривої людини вживається лексема шканди^л|**бати**.

Сема 'людина привабливої зовнішності' реалізується номеном |**гарний**. Людину, яка має непривабливу зовнішність, жалюгідний вигляд, нездорова, слабосильна, хвороблива, реалізують назви |**чахлий**, |**хил'авий**. Гидкий, який викликає неприємне почуття, огиду, репрезентується словом па|**скудний**. Сему 'осоружний, який до краю набрид, остогид, викликає ненависть', у досліджуваній говірці реалізовано номінативною одиницею

осто|гидлий. На позначення людини, у якої течуть з носа соплі, вживається найменування **шмар|катий**.

На позначення семи 'людина, яка багато їсть' вживається номен **про|жора**.

Чоловік, що надто чепуриться, реалізується назвою **джи|гун**. У досліджуваній говірці для позначення жінки, що надто чепуриться, функціонує слово **|модни^ец'а**. Сема 'надавати собі привабливішого вигляду' репрезентується номінативною одиницею **ви^е|принд'уватис'а**.

Неохайного чоловіка реалізує найменування **не|хл'уй**, яке запозичене з польського *niechluj* «нечепура» [7, IV, с. 82]. Неохайну дівчину репрезентує лексема **за|дрипанка**. Сему 'чоловік, що ходить у старому, поганому, подертому одязі', виражає номен **голо|дрене^ец'**. Назва **ла|худра** використовується у значенні 'жінка, що носить подертий, старий одяг'.

На досліджуваній території на позначення семи 'чоловік, що звичайно мовчить, дуже мало говорить', вживається слово **бур|мило**. Жінка, яка переважно мовчить, реалізується номінативною одиницею **|мимра**.

На позначення балакучого чоловіка в досліджуваній говірці функціонує найменування **гово|рун**. Балакуча жінка репрезентується лексемою **цоко|туха**. На позначення семи 'людина, що любить базікати', вживаються номени **пусто|мел'а**, **|бовкало**. Назви **бала|болка** (походить з праслов'янського *bolboliti*, звуконаслідуване утворення [7, I, с. 54], **транда|чиха**, **тере|б'ілка**, **гара|тайка** використовуються для позначення семи 'жінка, що любить базікати'. Говорити багато, беззмістовно, про неістотне, не варте уваги репрезентують слова **|л'апати**, **торо|чити**.

На досліджуваній території у значенні 'вживати грубі, дошкульні слова і вирази щодо кого-небудь, неприязно висловлюватись' уживається номінативна одиниця **об|бр'іхувати**. Сему 'розпускати плітки' реалізує найменування **|плескати язи|ком**. Той, хто розповсюджує плітки, репрезентується лексемою **|пл'отка**. У говірці функціонують номени **|л'опа**, **йязи|ката** на позначення жінки, яка розповсюджує плітки. Назва **брех|ло** використовується у значенні 'той, хто бреше, завжди говорить неправду'. Для називання людини, яка є дуже гострою на язик вживається лексема **видз'і|горний**.

Людину, яка невиразно, в'яло, тихо говорить, реалізує слово **|н'ун'а**. Сема 'говорити невиразно, в'яло, тихо' репрезентується номінативною одиницею **бурмо|тати**. На позначення семи 'говорити нерозбірливо, у ніс' вживаються найменування **гун|досити**, **|гун'ати**. Буркотлива людина, яка говорить тихо і невиразно, у досліджуваній говірці реалізується лексемою **бур|мило**.

У говірці функціонують номени **розз'аўл|ака**, **|гава** на позначення неухважної людини. Сема 'неповоротка, незграбна людина' реалізується назвою **ма|куха**, яка запозичена з польського *makuch* [7, III, с. 369]. Повільну в рухах людину репрезентує слово **зате^е|лепуватий**, **бамбулуватий**. Сему 'людина, що все робить надто повільно, нудно' репрезентує найменування **|мон'а**, **мондз'а**. Для позначення марудної жінки мовці досліджуваної говірки вживають лексему **|лейа**. Для називання некультурної, неосвіченої, невихованої людини вживається номінативна одиниця **мур|ло**.

Сема 'марудний, повільний, неквапливий, нудний (про роботу)' репрезентується номеном **за|гайний**. Нудний, який викликає нудьгу, набридливий, докучливий реалізується назвою **ма|рудний**. На позначення скучної людини вживається слово **ну|дило**.

Сему 'дурний, розумово обмежений' репрезентує номінативна одиниця **бе^ез|мозглий** [7, I, с. 82]. Для назви розумної людини використовується найменування **ме^етику|ватий**. У говірці функціонує лексема **бе^ез|путний** на позначення людини, яка діє без достатнього роздумування, серйозності, робить вчинки, що викликають загальний осуд. Безпутну жінку в досліджуваній говірці реалізує лексема **не^епу|т'ашча**. Сему 'відчувати сором' репрезентує номен **всти|датис'а**. На позначення людини, яка не відчуває сорому, вживається назва **бе^ез|стидний**.

Для реалізації семи 'плакати, лити сльози' вживається кілька слів: **|румсати**, **|хлипати**, **ре|в'іти**, **ре^еў|ти**. На досліджуваній території на позначення семи 'крикливий чоловік' вживається номінативна одиниця **гарла|пан**. Для назви людини, яка постійно метушиться, поспішає з криками вживається лексема **гала|тин**. На позначення жінки, що любить кричати,

мовці використовують найменування ро|тата. Для назви людини, яка постійно відмовчується, у говірці вживається слова |н'ємтур. Надміру уразлива людина, яка не терпить стосовно себе вільностей, жартів, реалізується лексемою недо|трога.

У значенні 'бездомна людина, яка не працює, а живе з крадіжок, жебрацтва' функціонує номен при|блуда, сто|хатник. У говірці функціонують номені |л'отка, |л'отра для позначення жінки, дівчини, що має звичку без певних справ вештатись по сусідах, селу. Легковажна людина в місцевій говірці має назву |ф'іт'кало. Тупа, розумово обмежена, некітлива людина репрезентується назвою |довбе"н'. На позначення людини, яка любить жартувати вживається слово шут|н'ік. Сему 'влучне слово' у досліджуваній говірці репрезентовано номінативною одиницею |гостре |слівце.

У говірці функціонує найменування клоп'іт|кий, яка використовується у значенні 'людина, яка піклується про кого-небудь'. Лексема л'ен|т'ай вживається на позначення семи 'людина, що не любить працювати'. Сема 'людина, яка надмірно нав'язується', реалізується номенами на|стирний, на|прасний, |вл'ізливий. Лексема вгур|ний вживається мовцями для позначення людини впертої. Для позначення причепливої нав'язливої людини вживається назва |сл'ота. Для реалізації семи 'набридлива людина, істота' зафіксовано слово при|чепа. Сему 'ставати неприємним від одноманітності своїх слів, дій, невідступності' у досліджуваній говірці репрезентовано номінативною одиницею вії|датис'а. Непосидлива людина, рухлива, енергійна, яка не любить довго сидіти на одному місці, реалізується найменуванням правор|н'ака. Для позначення непосидливої малої дитини вживається лексема |дзига. Дитину, що надмірно пестять, якій догоджають, потурають у всіх бажаннях, реалізує назва ма|зун. На позначення легковажного вчинку заради розваги вживається слово |дур'іст'. Сема 'людина, схильна до пустощів' у досліджуваній говірці репрезентована номінативними одиницями зби|тошний та бала|мут, яка запозичена з польського balamut «обдурювач» [7, I, с. 61]. На позначення семи 'виявляти незадоволення, мати примхи, капризи' функціонує найменування каве"рзу|вати. На позначення дівчини, що вередує, зареєстровано лексему ве"ре|дул'а.

Сема 'зазнаватися, ставати погордливім, із зверхністю, зневажливо ставитися до інших' репрезентується номеном гого|шитис'а, який виведений від пізно засвідченого польського gogus «франт» [7, I, с. 544]. Для позначення гордої дівчини використовується назва гоно'риста (походить з польського honor «честь, пошана» [7, I, с. 550]. Для реалізації семи 'людина, яка вихваляється', вживається слово зада|вакуватий. Визначення 'вдавати із себе не те, що є насправді, зарозуміло вести себе' реалізує слово вигабел'уватис'а.

Сему 'людина, яка пристрасно прагне до наживи, збагачення' реалізує номінативна одиниця за|жерливий. На позначення людини, що виявляє лестощі, вживається найменування п'ід|лиза. Лексема набур|мос'аний використовується у значенні 'людина, що образилась, має сердитий вигляд, незадоволене обличчя'. Сему 'гостра суперечка із взаємними докорами, образами' в досліджуваній говірці реалізується номенами гриз|н'а, колот|неча, варв'і|тн'а. На позначення семи 'кривдити, ставитись до когось несправедливо' зафіксовано назву об'і|жати. На досліджуваній території функціонує слово на|прасниц'а для називання жінки, дівчини, що когось кривдить [7, V, с. 160]. Сема 'спонукати когось на якісь вчинки (переважно негативні)' репрезентується номінативною одиницею п'ідби|вати. Для позначення того, хто сіє між людьми ворожнечу, чвари, зафіксовано найменування бала|мут.

У значенні 'маючи почуття симпатії або кохання, упадати біля когось-небудь, виявляти знаки уваги, зачіпати розмовою, жартами' вживається лексема же"ни|хатис'а. Лексема уха|жор, що використовується в мовленні місцевої говірки має літературний відповідник 'залицяльник'. На позначення чоловіка, що перебуває в позашлюбному зв'язку з жінкою або дівчиною використовується номен л'у|бовник. На позначення семи 'жінка, що розлучилася з чоловіком' зафіксовано назву роз|в'ідниц'а. Сему 'чоловік, що розлучився з жінкою' репрезентує слово роз|в'ідник.

Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, значна частина лексем на позначення назв людини та її рис є літературними загальноновживаними словами (|статний, моцний, змар|н'ілий), окремі лексеми, за даними словника, є розмовними варіантами (за|дрипанка,

па|скудний). У мовленні жителів Хашуватого зафіксовано й слова, що не відображені в одинадцятитомному словнику української мови або подано їх як діалектні **па|скудний** (гого|шитис'а, |л'отка, |л'отра правор|н'ака роз|в'ідник. роз|в'ідниц'а, транда|чиха, тере|б'їлка, тара|тайка).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Виокремлені специфічні назви дозволяють зробити висновок, що в мовленні діалектоносіїв функціонує іншомовна лексика, запозичена переважно з польської мови, що зумовлено історичним розвитком території краю.

Опрацьований лексичний фактаж також засвідчує значне синонімічне багатство народного мовлення. Одне і те ж значення в говірці може реалізуватися кількома паралельними утвореннями. Відзначимо, що слова із модальністю негативної оцінки утворюють великі синонімічні ряди при наявності вузьких синонімічних рядів лексем для передачі позитивної характеристики людини. **Перспективами дослідження** є зібрати та охарактеризувати лексеми на позначення реалій, що відбивають специфіку номінації в місцевому мовленні.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бевзенко С. П. Діалектологія / Степан Пилипович Бевзенко. – К.: Вища школа, 1980. – 270 с.
2. Гриценко П. Ю. Основні риси подільського говору / П. Ю. Гриценко // Поділля. Історико-етнографічні дослідження. – К.: Доля, 1994. – 247 с.
3. Громко Т. В. До питання про фонетичні особливості говірок Кіровоградщини / Т. В. Громко // Наукові записки. Серія: філологічні науки (мовознавство). – Вип. 16. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 1999. – С. 45–57.
4. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови / Ф. Т. Жилко // Мовознавство. – 1990. – №4. – С. 18–27.
5. Задорожна Н. О. Діалектизми Синюхо-Бузького межиріччя / Н. О. Задорожна // Етнографія Кіровоградщини. Методичний вісник (частина четверта). – Кіровоград, 1995. – С. 25–30.
6. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2001. – №2. – С. 13–18.
7. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. I–XI.
8. Солгутовський Л. Нариси з історії Гайворонського району / Леонід Солгуновський. – Ульяновка, 1999. – 159 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ганна Волчанська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, ономастика, методика навчання української мови.

Іванна Мельник – студентка I курсу Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: ономастика, антрополінгвістика.

УДК 811.161.2'367.4:001.4

АНАЛІТИЧНІ ТЕРМІНИ ЯК НОМІНАТИВНІ ОДИНИЦІ СУБМОВИ НАУКИ Й ТЕХНІКИ

Лілія ГАРАЩЕНКО (Полтава, Україна)

У статті розглянуто мовну сутність і місце аналітичних термінів у системі номінативних засобів мови, висвітлено погляди науковців на явище аналітизму в лінгвістиці. Спосіб номінації спеціальних понять засобами аналітичного термінотворення належить до найактивніших і найпродуктивніших у системі науково-технічної термінології з огляду на специфіку наукового знання, що постійно розширюється та поповнюється. Установлено, що аналітичні терміни підпорядковуються внутрішньомовним законам і загальномовним впливам, віддзеркалюючи загальні тенденції розвитку сучасної української літературної мови. Порівняльний аналіз структурно-семантичних особливостей аналітичних термінів і фразеологізмів доводить неправомірність отождолення цих мовних одиниць, оскільки термінологічні словосполучення є номінаціями спеціальної сфери використання – метамови науки, становлячи лексично стійкі сполуки слів, що називають цілісні поняття стосовно чітко окреслених денотатів певної системи знань. Понятійне поле більшості терміносполук репрезентоване семантикою складників. Кожен компонент у структурі номінації є показником характерних властивостей означуваного, у кожному з них реалізується частка цілісної значеннєвої єдності, основою якої виступає семантика всіх членів сполуки.

Ключові слова: аналітизм, аналітичні терміни, вільні словосполучення, науково-технічна термінологія, термінологічні словосполучення, стійкі словосполучення, фразеологічні одиниці.